

Werd het Noorden rijk door protectionisme?

Bart van Riel

De Zuid-Koreaanse econoom Ha-Joon Chang vindt dat het Noorden de protectionistische ladder waarmee het omhoog is geklommen voor het Zuiden wegtrapt. Deze stelling is invloedrijk in het publieke debat en een belangrijk bestanddeel van de 'heterodoxe' visie op ontwikkeling. Maar klopt dit wel? Deze vraag wordt onderzocht aan de hand van de opkomst van de Britse katoenindustrie in de 18^e eeuw. Welke rol speelde het weren van Indiase katoenen stoffen van de Britse markt hierin?

1 Inleiding

Volgens de Koreaanse econoom Ha-Joon Chang werd het Noorden rijk door protectionisme. Het is in zijn ogen daarom hypocriet dat het Noorden ontwikkelingslanden nu een beleid van open markten voorschrijft en daarmee ruimte ontzegt voor de bevordering van opkomende industrieën, waarmee deze landen een trede op de ontwikkelingsladder zouden kunnen overslaan. De titel van Chang's belangrijkste boek (Chang 2002) vat deze stelling bondig samen met een typering van Friedrich List, een vroeg pleitbezorger van protectionistisch industriebeleid: *Kicking away the ladder*. Hij heeft deze stelling in zijn meer recente boek *Bad Samaritans* opnieuw onder de aandacht gebracht. In publicaties van 'andersglobalisten' over de onrechtvaardigheid van het wereldhandelssysteem wordt herhaaldelijk, impliciet of expliciet, naar Chang's werk verwezen (bijvoorbeeld Vander Stichele 2008). Ook het recente WRR-rapport (2010) over ontwikkelings-samenwerking haalt hem instemmend aan. Zijn stelling is dus invloedrijk in het publieke debat. Hij is een van de belangrijkste vertegenwoordigers van de heterodoxe visie op ontwikkeling. Maar klopt de stelling dat het Noorden rijk werd door protectionisme wel? Dit wordt onderzocht aan de hand van de opkomst van de Britse katoenindustrie in de 18^e eeuw. Katoen

was een van de motoren van de industriële revolutie. In relatief korte tijd namen de Britten de leidende rol van India over als producent van katoenen stoffen. Dit droeg bij aan de de-industrialisatie van India en de divergentie tussen het Noorden en het Zuiden die kenmerkend zou zijn voor de daaropvolgende tweehonderd jaar. Welke rol speelden de Britse Calicot-wetten hierin, die op een gegeven moment zelfs het dragen van katoenen kleding in het VK verboden?

2 Chang's argument en de kritiek daarop

Chang's argumentatie. Chang baseert zijn stelling dat het Westen rijk werd door protectionisme vooral op een vergelijkend overzicht van wat hij interventionistisch industrie-, technologie- en handelsbeleid noemt in het VK, de VS, Duitsland, Frankrijk, België, Nederland, Zweden, Zwitserland, Japan, Korea en Taiwan. De nadruk ligt hierbij op het handelsbeleid.¹ Hieruit blijkt volgens hem dat – in tegenstelling tot het gangbare beeld – met name het VK en de VS in een vroege ontwikkelingsfase een interventionistisch *infant industry* beleid hebben gevoerd. Dat begint volgens hem in het VK al vroeg in de 16de eeuw onder de Tudors met de promotie en bescherming van de Britse wolindustrie ten koste van de wolindustrie in de Lage Landen. Een volgende belangrijke stap is in zijn ogen de hervorming van het handelsbeleid onder premier Walpole in 1721. Dit leidde tot tarieven op importproducten, subsidie van bepaalde exportproducten en een aanscherping van het verbod op de invoer van Indiase Katoentjes door de Engelse *East India Company* (de Calicot-wetten). Chang wijst erop dat het VK zeker tot 1820 hoge invoertarieven kende. Hij dateert de omslag naar een vrijhandelsbeleid pas rond 1860 met de ondertekening van het Frans-Britse vrijhandelsakkoord (het Cobden-Chevalier Verdrag). De eerdere intrekking van de Corn-laws is volgens hem van symbolische betekenis. Hij beweert dat deze mede was gebaseerd op een strategie om de industrialisatie op het Europees continent tegen te houden: het openstellen van de Britse landbouwmarkt zou vooral leiden tot een verdere specialisatie in de landbouw van de Continentale landen. Wat betreft de VS wijst hij op het beleid van Alexander Hamilton, de eerste minister van Financiën, de overwinning van de meer protectionistische noordelijke staten in de burgeroorlog, en de daaruit resulterende blijvend hoge tarieven.

¹ Zoals Chang terecht aangeeft, was het handelsbeleid het belangrijkste economische beleidsinstrumentarium voor de 20ste eeuw. Het is daarom vreemd dat hij in zijn boek herhaaldelijk parallellen trekt tussen het economisch beleid in de 18^e en 19^e eeuw en dat van Zuid-Korea en Taiwan in de jaren vijftig en zestig van de 20ste eeuw.

Het gaat Chang vooral om het blootleggen van de protectionistische motieven achter bepaalde maatregelen. Zijn bewijsvoering is sterk anekdotisch. Aan de daadwerkelijke effecten van het beleid op de handel, laat staan de economische groei, wordt nauwelijks aandacht besteed. Hij baseert zich wat betreft de promotie van de Britse wolindustrie in de vroeg moderne tijd vooral op een geschrift van Daniel Defoe uit 1728. Een andere belangrijke bron is Friedrich List, de Duits econoom die in 1841 het *infant industry* argument ontwikkelde. Dit is dus bepaald geen onverdachte bron voor het onthullen van de ware protectionistische motieven voor bepaalde maatregelen.

Kritische bespreking Irwin. Chang's these is niet onweersproken gebleven. De Amerikaanse econoom Douglas Irwin (2004) vindt dat hij correlatie met causaliteit verwacht en dat hij selectief winkelt in de geschiedenis. Dat er een bepaald industrie- en handelsbeleid werd gevoerd en dat de economische uitkomst goed was, wil nog niet zeggen dat deze uitkomst kan worden toegeschreven aan het specifieke beleid. Het bewijs dat protectionisme leidt tot groei ontbreekt bij Chang. Irwin constateert dat Chang geen oog heeft voor andere factoren die ontwikkeling bepalen: *“Perhaps the success of developed countries came despite the distortions and inefficiencies created by earlier policies because the broader institutional context was conducive to growth”*. Chang had volgens hem ook moeten nagaan of landen met een minder succesvolle ontwikkeling ook een protectionistisch handels- en industriebeleid voerden.

Economische groei en protectionisme in de 19^e eeuw. De punten die Chang aansnijdt passen in een bredere literatuur over de relatie tussen protectionisme en economische groei in de 19^e eeuw. Dit onderzoek concentreert zich vooral op het einde van de 19^e eeuw toen in een aantal landen – met uitzondering van het VK – het protectionisme weer de kop op stak. De stelling dat er in de 19^e eeuw een positieve relatie tussen protectionisme en economische groei bestond is al in 1972 door Paul Bairoch naar voren gebracht (Bairoch 1972). Hij concentreert zich in tegenstelling tot Chang vooral op de hoogte van de importtarieven. Een aantal auteurs (bijvoorbeeld O'Rourke 2000) heeft op basis van nieuw beschikbaar gekomen data de positieve relatie tussen tarieven en economische groei bevestigd. Maar ook hier is volgens Douglas Irwin (2004) de causaliteit betwifelbaar en blijkt het gevonden verband te verdwijnen als meer landen in het onderzoek worden betrokken. Hij laat zien dat het positieve verband tussen tarieven en groei vooral wordt gedreven door twee landen: Canada en Argentinië. Beide landen kenden in de onderzoeksperiode een hoge groei en hoge tarieven. De hoge tarieven werden vooral geheven op de invoer van

luxueuze goederen en dienden primair als bron van overheidsinkomsten en niet voor bescherming van de opkomende industrie. Ook in andere landen dienden de importtarieven in de 19^e eeuw primair als bron van overheidsinkomsten. Ze werden vaak geheven op luxe producten en/of relatief prijsinelastische consumptiegoederen zoals tabak en thee. Junguito (2001) laat zien dat de relatief hoge Britse tarieven aan het begin van de 19^e eeuw vooral samenhangen met de tarieven op deze goederen. Volgens Williamson (2003) was het inkomstenmotief dominant in de 19^e eeuw en speelde de bescherming van de opkomende industrie nauwelijks een rol.

3 De opkomst van de Britse katoenindustrie: mechanisatie als drijvende kracht

Relatie protectionisme en groei van de katoenindustrie. Chang is weinig specifiek over de sectoren en producten die bescherming genoten en/of export subsidies kregen. Zo hecht hij veel belang aan de maatregelen die de Britse premier Walpole in 1721 nam zonder echter aan te geven wat die maatregelen precies inhielden, op welke sectoren en producten ze betrekking hadden, hoe ze de economische groei beïnvloedden enzovoort. Chang's these is daardoor moeilijk te toetsen. Uitzondering vormt de aanscherping van de Calicot-wetten uit die tijd. Deze waren gericht op het weren van de import van Indiaase 'katoentjes' in het VK. In het onderstaande staat de vraag centraal in hoeverre dit verband houdt met de opkomst van de Britse katoenindustrie. De relevantie van deze case voor de vraag of het Westen rijk werd door protectionisme staat buiten kijf. Broadberry en Gupta (2009) noemen de opkomst van de Britse katoenindustrie en het overnemen van de rol van India als wereldleider "*one of the most important developments of the industrial revolution period*". Volgens Beattie (2009) is de aanscherping van de Calicot-wet in 1721 een van de "*all-time historical high-water mark for textile protectionism*".

Belangrijke vragen zijn: is er sprake van een oorzakelijk verband tussen de bescherming en de opkomst van de Britse katoenindustrie; in hoeverre speelden andere factoren dan protectionisme een rol; en was er in landen waar de katoenindustrie zich minder voorspoedig ontwikkelde sprake van een minder protectionistisch beleid? Deze vragen zijn geënt op de kritiek van Irwin op Chang's werk. Om scherper te krijgen wat precies moet worden verklaard, staan we uitgebreider stil bij de ontwikkeling van de Britse katoenindustrie.

Snelle ontwikkeling in de tweede helft van de 18^e eeuw. Tot ongeveer 1760 stelde de Britse katoenindustrie internationaal gezien nog weinig voor. De jaarlijkse productie van 3 miljoen pond garen was vergelijkbaar met die van Frankrijk, maar viel in het niet bij de jaarlijkse productie van Bengalen van 85 miljoen pond (Allen 2009). Daarna is er sprake van een zeer snelle groei. Gemeten naar het verbruik van ruw katoen, vertienvoudigde de productie tussen 1760 en 1785; tussen 1785 en 1827 steeg de productie zelfs met meer dan het tienvoudige (Blanning 2007). De bevolking van Manchester nam tussen 1760 en 1830 toe van 17.000 naar 180.000 (Hobsbawm 1968). Begonnen uit het bijna niets, was de katoenindustrie in 1830 goed voor een zesde van de industriële werkgelegenheid en voor 8 procent van het Britse bbp. Een groot deel van de Britse katoenproductie werd geëxporteerd. Tussen 1784 en 1836 steeg het aandeel van katoen in de Britse export van 6 procent naar 48 procent (Findlay en O'Rourke 2007).

Stijging productie vooral door hogere productiviteitsgroei. De spectaculaire stijging van de Britse katoenproductie is vooral terug te voeren op een stijging van de productiviteit. In 1760 duurde het nog 18 uren om een pond ruwe katoen om te zetten in textiel; in 1860 was hier nog maar 1,5 uur voor nodig (Clark 2007).² Bijna de helft van de efficiëntiegroei in de Britse economie gedurende deze periode komt voor rekening van de katoenindustrie.

Door de efficiëntere productie daalden de prijzen van de Britse katoengaren en kleding. Dit gold vooral voor het fijnere katoen.³ Dit maakte de spectaculaire groei van de export mogelijk, waarbij geprofiteerd kon worden van de door het Indiase katoen geschapen wereldmarkt. Na 1830, kwam de invoer van ruw katoen uit het Zuiden van de VS goed op gang, waardoor de prijzen van ruw katoen daalden, en door dalende transportkosten veroverde het Britse katoen zelfs de Indiase markt (Broadberry en Gupta 2009). De door de Britse mechanisatie in gang gezette val van de textielprijzen droeg volgens Clingensmith en Williamson (2007) bij aan de de-industrialisatie van India.

Innovaties in de katoenindustrie. De efficiëntere productie was mogelijk door een reeks innovaties in de textielindustrie: de *flying shuttle* (John Kay 1733), de *spinning jenny* (James Hargreaves 1769), de *water frame* (Ri-

² Broadberry en Gupta (2009), Tabel 10 presenteren soortgelijke data voor de periode 1780-1825. Volgens deze data was er in 1780 20 uur nodig om een pond ruw katoen te spinnen (80 count yarn) en in 1825 nog maar 1,35 uur.

³ Allen (2009) laat zien dat de kosten tussen 1760 en 1836 voor 16 count yarn halveerden. Voor fijnere stoffen was de daling groter. Zie ook: Broadberry en Gupta (2009), Tabel 11.

chard Arkwright 1769), de *mule* (Samuel Crompton 1779), de *power loom* (Edmund Cartwright 1785). De *flying shuttle*, die de productiviteit van de wever verdubbelde, vond zijn oorsprong in de wolindustrie, maar werd al snel toegepast in de katoenindustrie en stimuleerde het zoeken naar efficiëntere methodes om te spinnen. Dat de innovaties vooral toepassing vonden in de katoenindustrie en niet in de wolindustrie komt doordat de sterkere katoenvezel zich meer leende voor mechanisatie van het spinnen, de grotere exportmogelijkheden, mode veranderingen en doordat het dragen van ondergoed zich verspreidde over alle maatschappelijke klassen (Blanning 2007; Lemire 2009).

Tijdgenoten waren zich wel bewust van de bovenbeschreven ontwikkelingen. Dit blijkt o.a. uit onderstaand citaat afkomstig van de industrieel en sociaal hervormer Robert Owen uit 1815 (aangehaald in Blanning 2007):

“Those who were engaged in the trade, manufactures, and commerce of this country thirty or forty years ago, formed but a very insignificant portion of the knowledge, wealth, influence, or population of the Empire. Prior to that period, Britain was essentially agricultural. But, from that time to the present, the home and foreign trade have increased in a manner so rapid and extraordinary as to have raised commerce to an importance, which it never previously attained in any country possessing so much political power and influence. This change has been owing chiefly to the mechanical inventions which introduced the cotton trade into this country.”

De vraag is vervolgens waar de prikkels voor innovatie in de katoenindustrie vandaan kwamen.

4 Innovatie: Protectionisme of hoge lonen?

De Calicot-wetten. Volgens de Franse historicus Paul Mantoux werd de kiem voor de Britse katoenindustrie gelegd door de handel met India. Om zich te beschermen tegen de import door de Britse Oost-Indische compagnie van de populaire katoenen stoffen, lukte het de wolindustrie na verschillende eerdere pogingen om in 1701 een wet door het parlement te krijgen die de import van zijden en bedrukte katoenen stoffen uit Perzië, China en India verbood (Beattie 2009). Hij merkt op in zijn klassieker over de industriële revolutie in de 18^e eeuw dat de wolindustrie: “..by its blind passion for monopoly, stirred up that competition that it tried to kill a few years later: for it is from the prohibition of 1700 that the success of English-made cotton goods as a substitute for Indian fabrics, can be said to date” (aangehaald in Findlay en O’Rourke 2007). Het verbod had alleen betrekking op de Britse markt: de *East India Company* mocht wel katoe-

nen stoffen importeren om die vervolgens te exporteren. Het verbod werd in 1721 onder Walpole uitgebreid tot alle katoenen stoffen en zelfs het dragen van katoenen kleding werd verboden. Onder druk van de opkomende Britse katoenindustrie werd de wet in 1736 versoepeld. De binnenlandse productie en consumptie van gemengde katoenen stoffen werd toegestaan. Dit betrof de bulk van de Britse katoenproductie (Mokyr 2009; Allen 2009). De Calicot-wetten werden in 1774 geheel ingetrokken. Soortgelijke wetten die de import van Indiaas katoen verboden waren ook in andere landen van kracht. Frankrijk stelde al in 1686 een verbod in (tot 1759); Spanje en Pruisen deden dit in 1713 (Riello 2009a).

Bewuste bescherming opkomende industrietak? De Calicot-wetten hebben waarschijnlijk bijgedragen aan imports substitutie en daarmee (vooral na de versoepeling in 1736, zie boven) de opkomst van de Britse katoenindustrie bevorderd. Kunnen deze wetten daarom als een vorm van *infant industry* bescherming worden gezien? Dat is om verschillende redenen niet het geval. De maatregelen kwamen voort uit de lobby van de wolindustrie die zich, zoals Mantoux vaststelde, hiermee op den duur in de vingers sneed. Gezien het partiële karakter van de bescherming – het gold niet voor de doorvoer van Indiaas katoen – lijkt daarnaast ook hier de typering van mercantilistisch beleid van toepassing te zijn als “*a set of improvisations and ad hoc measures to pacify some especially troublesome pressure groups or constituency and maintain peace and order*” (Mokyr 2009).

Bescherming en innovatie. Imports substitutie van Indiaas katoen was geen typisch Brits fenomeen. Het vond, al dan niet geholpen door beschermende maatregelen, ook in andere landen plaats, zowel binnen als buiten Europa (Riello 2009a). Eerder is bijvoorbeeld opgemerkt dat rond 1750 de Britse en Franse katoenindustrie ongeveer even groot waren. Bijzonder voor de Britse situatie is niet zozeer dat er imports substitutie plaatsvond, maar veel meer dat er een zodanige verbetering van productiemethoden plaatsvond dat de Britten de dominante positie van India op de wereldmarkt konden overnemen (zie boven). Frankrijk nam op den duur beschermende maatregelen tegen de import van *Brits* katoen. Omdat imports substitutie en bescherming tegen Indiaas katoen wijdverbreid was, kan hiermee bezwaarlijk de unieke Britse mechanisatie van het productieproces worden verklaard. Het is sowieso niet aannemelijk dat van de beschermende maatregelen prikkels tot de verbetering van de productiemethodes uit zijn gegaan. Mokyr (2009) schrijft over de Calicot-wetten: “*However it is hard to see how the passing of these laws, rather than their weakening were instrumental in stimulating the mechanized cotton industry after 1760*”. Hij wijst er ook

op dat deze wetten in de beginperiode van de mechanisatie werden teruggetrokken.

Hoge lonen als prikkel tot mechanisatie en innovatie. Broadberry en Gupta (2009) benadrukken het partiële karakter van de bescherming tegen het Indiase katoen. Deze gold alleen voor de binnenlandse productie en consumptie en niet voor de export van katoenen stoffen door de *East India Company*. Op de wereldmarkt moest het Britse katoen het dus opnemen tegen het Indiase katoen. Omdat de lonen in het VK hoger lagen dan in India, kon dat alleen door arbeid door kapitaal te vervangen. Ook volgens Allen (2009) waren de relatief hoge Britse lonen een belangrijke prikkel voor de mechanisatie van het productieproces. Daarbij speelde ook een rol de relatief goedkope energie als gevolg van de aanwezigheid en gunstige ligging van steenkoolvelden in met name het noordoosten van Engeland.

De these van Broadberry en Allen over de hoge lonen als prikkel voor de mechanisatie van de Britse katoenindustrie is niet alleen theoretisch goed te onderbouwen⁴, maar strookt ook met het feit dat de Britse lonen hoger waren dan in landen waar de mechanisatie achterwege bleef, zoals India of Frankrijk.⁵ Volgens Landes (1998) ontbrak in India ook de voor mechanisatie vereiste kennis en ervaring met ijzeren instrumenten.

Hoge lonen vormden een belangrijke prikkel voor mechanisatie, maar waren niet de enige doorslaggevende factor voor de Britse industriële revolutie. Broadberry en Gupta (2009) benadrukken in dit verband het belang van het patentsysteem als prikkel voor het zoeken naar technologische verbeteringen. Allen (2009) wijst op het belang van de economische structuur, de accumulatie van kennis en de hiermee verbonden hoge scholingsgraad. De innovaties vonden plaats in specifieke sectoren zoals ijzer- en kolenwinning, keramiek, en de katoenindustrie. Bovendien kende het VK een goed ontwikkelde horloge-industrie, waardoor er veel ervaring en kennis was op het terrein van de fijnmechanica. Dit suggereert dat de innovaties vooral voortkomen uit de vraag van bepaalde sectoren. Maar ook het

⁴ Zowel Broadberry en Gupta als Allen modelleren de relatie tussen loonstijgingen en mechanisatie als een proces in twee stappen. Bij Broadberry en Gupta leiden de hogere Britse lonen eerst tot een meer kapitaalintensieve productiemethode en vervolgens tot meer innovatie in de kapitaalintensieve sector. Dat laatste is gebaseerd op neo-Schumpeteriaanse modellen zoals die van Aghion en Howitt. Allen maakt een onderscheid tussen macro- en micro-innovaties. Onder de macro-innovaties verstaat hij de introductie van de nieuwe technieken. Onder de micro-innovaties de verbetering van de nieuwe technieken die deze technieken goedkoper maken waardoor ze naar verloop van tijd ook elders kunnen worden ingezet.

⁵ Zie voor een vergelijking van de Britse en Indiase lonen Broadberry en Gupta (2006) en voor een vergelijking tussen Britse en Europese lonen, zie Allen (2009) en Van Zanden (2009).

aanbod van uitvinders/ondernemers speelt volgens Allen een rol. De wetenschappelijke revolutie met de nadruk op experimenteren verklaart waarom de industriële revolutie in 1800 en niet in 1400 plaatsvond. Hij laat ook zien dat de meeste uitvinders ondernemers waren.

Het enige land met een vergelijkbaar hoog loonniveau was Nederland. Adam Smith wees er reeds in zijn *Wealth of Nations* op dat Nederlanders het overvloedige kapitaal liever in het buitenland (waaronder Engeland) belegden dan te investeren in eigen land. Volgens Broadberry en Gupta (2009) gaf de relatief geringe omvang van de Nederlandse markt te weinig prikkels voor innovatie. Van Zanden en Van Riel (1998) brengen de relatief geringe omvang van de Nederlandse markt in verband met de structuur van accijnzen en het stedelijk particularisme in de belastingheffing. Ook de sterke regulering van de industrie stond volgens hen technische vernieuwingen in de weg.

De industriële revolutie in perspectief. Wat verklaart de Britse constellatie van hoge lonen, instituties en menselijke kapitaal? De recente literatuur geeft hiervoor drie verklaringen, die elkaar aanvullen in de tijd:

- *Handel en eigendomsrechten.* Acemoglu, Johnson en Robinson (2005) laten zien dat de economische groei hoger was in landen die toegang hadden tot de Atlantische Oceaan. Dat gold in het bijzonder bij het ontbreken van absolutistische instituties, zoals in het VK en Nederland. Dit leidde tot een zelfversterkend proces in deze landen, omdat het de macht van de handelaren versterkte ten koste van de monarchie. Dit leidde weer tot verdere institutionele verandering die de groei bevorderde, zoals de versterking van eigendomsrechten.
- *De Britse wolindustrie.* Als aanvulling hierop wijst Allen (2009) op de groei van de Britse wolindustrie, die al plaatsvond voor de sterke groei van de Atlantische handel. Deze groei is terug te voeren op ecologische factoren waardoor de kwaliteit van het Britse wol toenam, en op handelspolitiek zoals de belasting op de uitvoer van Engelse ruwe wol. De wolindustrie droeg bij aan het relatief hoge Britse loonniveau. Veel van de innovaties die hun uiteindelijke toepassing vonden in de katoenindustrie vonden hun oorsprong in de wolindustrie. De wolindustrie kan daarom worden gezien als een springplank voor de katoenindustrie.
- *De betere benutting van menselijk kapitaal.* Van Zanden (2009) benadrukt ten slotte het belang van de betere benutting van menselijk kapitaal in het VK en Nederland. Dit uitte zich door een hogere arbeidsdeelname van vrouwen en een hogere scholingsgraad van vrouwen en mannen. De oorzaken hiervan liggen in zijn ogen al

verankerd in veranderingen in het huwelijkspatroon in de late Middeleeuwen. Vrouwen verwierven hierdoor een meer gelijkwaardige positie en de invloed van ouderen over jongeren nam af. Deze *girl power* is terug te voeren op een combinatie van factoren: de invloed van de katholieke kerk die wederzijdse toestemming van de partners een voorwaarde maakte voor het huwelijk; de arbeidsschaarste als gevolg van de pestepidemie die de arbeidsmarktpositie van jonge mannen en vrouwen versterkte; het ontbreken van een bruidschat waardoor vrouwen geen prikkel hadden vroeg te trouwen, zoals gebruikelijk in Zuid-Europa.

Het belang van het Indiaas katoen. Relatief hoge Britse lonen vormen een meer plausibele verklaring voor de doorbraak van Britse katoenindustrie dan maatregelen gericht op het weren van Indiaas katoen. Maar het Indiaas katoen was wel degelijk van belang. De groeiende populariteit van Indiase katoenproducten in het VK maar ook in andere landen was een belangrijke impuls voor imports substitutie. De Britten konden profiteren van de door het Indiase katoen geschapen wereldmarkt (Riello 2009b; Lemire 2009). Omgekeerd konden consumenten overal ter wereld – ook in India – profiteren van het goedkopere Britse katoen (Roy 2002). Door de verdere verbetering van de productiemethodes loonde het uiteindelijk om de kapitaalintensievere methodes ook elders in te zetten. Daarmee verdween het Britse comparatieve voordeel uiteindelijk op natuurlijke wijze.

5 Conclusie

De relatie tussen de Calicot-wetten die de import en het dragen van Indiaas katoen in het VK verboden en de opkomst van de Britse katoenindustrie biedt een goede testcase voor de stelling van Ha Joon Chang dat het Noorden rijk werd door protectionisme. De kritiek op Chang dat hij samenhang met causaliteit verwacht en selectief winkelt in de geschiedenis lijkt ook hier van toepassing te zijn. Het is niet uitgesloten dat de bescherming door de Calicot-wetten evenals in andere landen bijdroeg aan imports substitutie, maar het is onwaarschijnlijk dat hiermee de beslissende en unieke mechanisatie van de Britse katoenindustrie kan worden verklaard. Die lijkt juist beter te kunnen worden verklaard uit het partiële karakter van de bescherming, de relatief hoge Britse lonen die een prikkel gaven tot mechanisatie en de institutionele structuur en de hoge kwaliteit van het menselijk kapitaal die de mechanisatie mogelijk maakte.

Dit artikel richt zich op slechts een element uit de heterodoxe visie op ontwikkeling, zoals verwoord door Chang. Naar mijn mening zijn er echter ook bij andere elementen de nodige kritische kanttekeningen te plaatsen. Zijn stelling dat landen door industriepolitiek een trede in de ontwikkeling kunnen overslaan is getoetst en verworpen door Lin (2009). De bewering dat het Westen de ladder heeft weggeschopt valt moeilijk hard te maken. In de jaren vijftig en zestig voerden bijvoorbeeld veel landen, waaronder India, een weinig succesvol importsubsstitutiebeleid met beschermende tarieven, die vele malen hoger waren dan de tarieven in de 18^e of de 19^e eeuw. De Aziatische tijgers (en later China India) voerden een eigen koers gericht op exportgroei. Ook op de stelling dat de huidige regels voor de wereldhandel geen ruimte meer geven voor eigen beleid valt het nodige aan te merken. De WTO-regels zijn immers alleen verplichtend voor de leden. Bovendien bevatten ze tal van uitzonderingsmogelijkheden voor opkomende economieën, bijvoorbeeld op het terrein van exportsubsidies en bescherming van opkomende industrieën (Van den Bossche 2009). Een andere vraag is of in landen de juiste politieke en institutionele voorwaarden bestaan voor het voeren van een eigen beleid. Zoals Rodrik (2007) opmerkt: *“For every South Korea, there are many Zaires where policy activism is an excuse for politicians to steal and plunder”*.

Auteur

Bart van Riel is werkzaam bij het secretariaat van de Sociaal-Economische Raad. Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven. (e-mail: b.van.riel@ser.nl). Met dank aan Marko Bos voor commentaar op een eerdere versie.

Literatuur

- Acemoglu, D., S. Johnson en J. Robinson, 2005, The rise of Europe: Atlantic trade, institutional change and economic growth, *American Economic Review*, vol. 95(3): 546-79.
- Allen, R., 2009, *The British industrial revolution in global perspective*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Bairoch, P., 1972, Free trade and European economic development, *European Economic Review*, vol. 3(3): 211-245.
- Beatty, A., 2009, *False Economy: A surprising history of the world*, London, Penguin Group.
- Blanning, T., 2007, *The pursuit of Glory: Europe 1648-1815*, London, Penguin Books.
- Bossche, P. van den, 2009, *The law and policy of the World Trade Organization; text, cases and material*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Broadberry, S. en B. Gupta, 2006, The early modern great divergence: wages, prices and economic development in Europe and Asia, 1500-1800, *Economic History Review*, vol. 59(1): 2-31.
- Broadberry, S. en B. Gupta, 2009, Lancashire, India and shifting competitive advantage in cotton textiles, 1700-1850: the neglected role of factor prices, *Economic History Review*, vol. 62(2): 279-305.
- Chang, H.-J., 2002, *Kicking away the ladder: Development strategy in historical perspective*, London, Anthem Press.
- Clark, G., 2007, *A farewell to alms: a brief economic history of the world*, Princeton, Princeton University Press.
- Clingensmith, D. en J.G. Williamson, 2007, Deindustrialisation in 18th and 19th century India: Mughal decline, climate shocks and British industrial ascent, *Explorations in Economic History*, vol. 45: 209-34.
- Findlay, R. en K. O'Rourke, 2007, *Power and Plenty: trade, war and the world economy in the second millennium*, Princeton, Princeton University Press.
- Hobsbawm, E. J., 1968, *Industry and Empire*, London, Penguin Group.
- Irwin, D.A., 2002, Interpreting the tariff-growth correlation of the late 19th century, *American Economic Review*, vol. 92(2): 165-69.
- Irwin, D.A., 2004, Book Review Kicking away the ladder, *Economic History Net (EH.NET)*.
- Junguito, A. T., 2001, Measuring protection over time. Revenue and protective products in the 19th century European tariff growth debate, Working paper 01-65, Universidad Carlos III de Madrid.
- Landes, D., 1998, *The wealth and poverty of nations*. New York, W.W. Norton.
- Lemire, B., 2009, Fashioning Global Trade: Indian textiles, gender meanings and European consumers, 1500-1800 in: G. Riello en T. Roy (eds.), *How India clothed the world: the world of South Asian textiles, 1500-1850*: 365-387, Leiden, Brill publishers.
- Lin, J., 2009, *Economic Development and Transition: Though Strategy and Transition*, Cambridge, Cambridge University Press.

- Lin, J. en H.-J. Chang, 2009, Should industrial policy in developing countries conform to comparative advantage or defy it? A debate between Justin Lin and Ha-Joon Chang, *Development Policy Review*, vol. 27(5): 483-502.
- Mokyr, J., 2009, *The enlightened economy: an economic history of Britain 1700-1850*, New Haven, Yale University Press.
- O'Rourke, K.H., 2000, Tariffs and growth in the late 19th century, *The Economic Journal*, vol. 110(463): 456-83.
- Riello, G., 2009a, The globalization of cotton textiles: Indian cotton, Europe and the Atlantic World, 1600-1850 in: G. Riello en P. Parthasarathi (eds.), *The Spinning World: A global history of Cotton textiles, 1200-1850*: 261-287, Oxford University Press.
- Riello, G., 2009b, The Indian Apprenticeship: the trade of Indian textiles and the making of European cottons in : G. Riello en T. Roy (eds.), *How India clothes the world: the world of South Asian textiles, 1500-1850*: 309-346, Leiden, Brill Publishers.
- Rodrik, D., 2007, *One Economics. Many recipes: globalization, institutions and growth*, Princeton, Princeton University Press.
- Roy, T., 2002, Economic History and Modern India: Redefining the link, *Journal of Economic Perspectives*, vol. 16(3): 109-30.
- M. Vander Stichele, 2008, WTO moet zich opnieuw uitvinden: Niet-Westerse landen willen ruimte om hun economie te laten groeien, *NRC Handelsblad*, 31-07-2008.
- Williamson, J.G., 2003, Was it Stolper-Samuelson, Infant Industry or Something Else: Worlds Trade Tariffs 1789-1938, NBER Working Paper 9656.
- WRR, 2010, *Minder pretentie, meer ambitie: ontwikkelingshulp die verschil maakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Zanden, J.L. van, 2009, *The Long Road to the Industrial Revolution. The European Economy in a Global Perspective, 1000-1800*, Leiden, Brill publishers.
- Zanden, J.L. van, en A. van Riel, 1998, *Nederland 1780-1914: Staat, instituties en economische ontwikkeling*, Amsterdam, Balans.